

Kızıl toprağın büyüsi:
**Karacasu
Seramikleri**

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı
Development Agency

GEKA

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı

EGS Park Kongre ve Kültür Merkezi 20085 Denizli

Tel: +90 258 371 88 44 Fax : +90 258 371 88 47

www.geka.org.tr

www.gekajans.com.tr

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı
Development Agency

GEKA

“ Buram buram toprak kokan atölyelerde
Her sabah dönmeye başlar çarklar
Sıcak soğuk nedir bilmeden çalışır
Çıplak elleriyle toprağa şekil veren ustalar
Çocukken oynadıkları kıvil çamurlardan
Artık ekmek çıkartırlar ”

icindekiler

Kızıl toprağın büyüsi: Karacasu Seramikleri

■ Giriş	03
■ Karacasu ve Seramikleri	04
■ Kızıl Toprağın Yolculuğu	06
- Karacasu bardakları gibi dizilmek	07
- Sabahın kızılığında başlar kıvil toprağın öyküsü	09
- Ve toprak ateşle buluşur	13

Kültürel Tanıtım Kitapçıkları Serisi / GEKA Yayın No: 017

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eskidir toprağın hayatlarımızdaki yeri. Toprak demek, hayatımız için üretimle aynı anlamda, hepimiz biliriz bunu. Boğazımızdan geçen lokmalar gelir ilk aklımıza aslında, ancak giydiklerimizden kullandığımız eşyalara kadar toprağın payı vardır, hakkı vardır yaşamlarımızda. Muhakkak ki, toprak testilerle, kaplarla tanışıklığımız da asırlar öncesine dayanmaktadır. Eski Anadolu Medeniyetlerinin de pişmiş topraktan ürünler yaptığını, tarihe tanıklık eden ürünlerin sergilendiği müzelerde görmüşüzdür. Zira toprak demek hayat demek, hayat demek medeniyet demektir ve insanlığın medeniyet serüveni toprağı işlemleriyle başlamış, zamanın izleri toprağı türlü şekillerde yansımıştır. Günümüzde de günlük kullanımda hala devam etmektedir insanın toprak kaplara olan ilgisi ve sevgisi...

Kültürümüzün bir parçası olmuş bu değer el yapımı olarak devam ettirildiğini ise belki ilk defa turistik bir yörede fark etmişizdir. Belki hediyelik dükkanlarının önünde sıralanmış testileri, belki de yol kenarlarındaki bir çatı, dört direktan oluşan sergilerde üst üste dizilmiş kapları görünce anlamışızdır; hala birilerinin bir yerlerde çamuru yoğurup şekillendirdiğini. Belki de bir filmin karesinden hatırlıyoruz, hala devam ettirilen bir sanat olduğunu.

Türkiye'nin birçok yerinde halen, bize muhtemelen asırlar öncesinden miras kalan kültürel bir değer olan çömlekçilik yapılmaktadır. Hepsinin şekilleriyle, bezemeleriyle birbirlerinden ayrılır. Karacasu çömlekçiliği toprağının kendine has kırmızı rengiyle de diğerlerinden ayrılır. İşte size anlatacağımız kızıl toprağın nazlı kızları ve onlara şekil veren her biri seramik sanatçısı olan usta ellerin öyküsüdür. Bu meziyetli eller için toprak demek emek, emek ise kazanılan ekmek demektir.

Karacasu ve Seramikleri

Karacasu, Aydın'ın Denizli sınırına yakın küçük bir ilçesi... Küçük denilse de antik çağlarda görkemli bir şehre konukluk etmiş; mübadele döneminde ise nüfusu, merkezi denilebilecek birçok ilçenin nüfusunu aşmış. Dandalas Vadisi Romalılarından Bizanslılara, Selçuklulardan Osmanlılara birçok medeniyetin yaşamına şahitlik etmiş. Bugün ise kendi yağında kavrulan insanların diyarı; lezzetli hamurların, kıızıdan çamurların hünerli ellerde şekil bulduğu ilçe... Serin, bol oksijenli yaylalarla, Afrodit'in eşsiz güzellikteki şehri Aphrodisias arasında kurulmuş bir şehir... Bunların hepsi ayrı birer hikâye barındırıyor içlerinde ancak burada anlatılacak olan bir tanesi sadece...

İşte bu şehirde belki yüzlerce, belki de binlerce yıldır devam ettirilen bir zanaat, çömlekçilik. Karacasu'da bulunan ilk seramikler Kalkolitik dönem eserleri olarak milattan önce 4600 yılını işaret ediyor, toprak bu tarihten beridir Karacasu'da çömlek olarak hayat buluyor. Bir rivayete göre Aphrodisias'ın görkemli zamanlarında da yapılmış, şimdi de aynı kızıl topraktan yapılıyor. Karacasu insanına Afrodit'in kentinde mükemmeliyete ulaşmış heykelciliğin bir mirası mıdır bu sanat bilinmez, şimdiki ustalarının hatırlamadığı

bir zamandan beri devam ediyor. Kendilerini bildiler bileli çalıştıkları atölyelerin çarkları dönüyor. Her bezemesinde kendilerinden önceki ustaların, farklı kültürlerin de etkisini yansıtıyorlar çamura...

Geleneksel yapının bozulmadığı atölyelerde, çok az makineleşme, çok fazla el hüneriyle şekillenen, geleneksel yapılarıdaki fırınlarda pişirilip hazır hale gelen, toprağının renginden nerede görülürse görülsün ayırt edilebilen testiler, bardaklar, güveçler, vazolar ve daha nicelerinin yapıldığı şehre götürüyoruz şimdi sizleri, Karacasu'nun Seramik Atölyelerindeki hayatlara şahit olmanız için...

Kızıl Toprağın Yolculuğu

Aydın – Denizli yolunda seyrederken, Ege'nin bağrında bir şehri keşfetmek isteğiyle Karacasu levhasını takip ederseniz o yol sizi ovaların, ağaçların arasından Babadağ ve Karıncalı Dağın arasındaki Dandalas Vadisinde kurulmuş olan Karacasu'ya götürecektir. Harika bir manzaranın sizi selamlayacağı, Karşıyaka'yı Çarşıyaka'dan ayıran köprüde durup bir soluklanırken çamurdan kazanılan hayatlarla karşılaşmanın eşliğinde olduğunuzu bir an unutacaksınız belki. Sonra bir rüzgâr esip durduğunuz köprüünün bulunduğu yamaçlardan size yörenin kızıl toprağının kokusunu getirecek. Böylelikle yola devam edip Karacasu Seramikçilerinin her santimiyle toprağın rengine bürünmüş atölyelerine geleceksiniz.

"Karacasu bardakları gibi dizilmek"

Belki ilk olarak gözünlüze sıra sıra dizilmiş Karacasu bardakları (testileri) çarpacak. Her ne kadar "Karacasu Bardağı gibi dizilmek" sözü başka şehirlerle de özdeşleştirilse de o an bu sözün bu ilçeye ait olduğuna kanaat getireceksiniz. O an bir usta çıkacak atölyesinden sizi yaptığı bardaklara bakarken yakalayıp gülümseyecek, siz ise belki yaramazlık yapmış çocukmuşçasına utanıp ardından bu gülümsemeye karşılık vereceksiniz. Ve usta sizi atölyesine davet edecek, onu ardı sıra takip edip daha önce hiç karşılaşmadığımız bir hayatla tanışmak üzere toprak zeminli atölyeye adımınızı atacaksınız.

Üstleri başları kızıl toprağa bulanmış, elleri kızıl toprağın rengine bürünmüş kadınıyla, erkeğiyle, çocuğuyla çalışan insanlar. Her yerde o renk, her yerde toprak kokusu, her yerde toprak, çamur... Ve bir köşede dönen çarkın sesi, çamurla oynamayı çocukluğumuzun bir anısından öteye taşımış, hayat biçimi haline getirmiş insanlar...

Hayatlarının birer özeti haline gelmiş atölyelerindeki çamurun içinde size bir çay verip oturtacak bir yer bulmanın derdine düşen insanları görünce anlıyorsunuz yabancılara o kadar da "yabancı" olmadıklarını. Oturuyorsunuz, anlatıyor usta sanki başka bir iş yapmıyor gibi anlatıyor size çamurunu, hayatını, sanatını, zanaatını...

Anlatırken şekilsiz, hamur parçasına benzeyen bir top çamuru alıyor eline. "Yazır toprağı bu" diyor, "Yazır'dan geliyor". Ellerine tanıdık gelen yüzeyine dokunuyor çamurun, oğlunun başını okşar gibi ve çark dönmeye başlarken şekillendirmeye

başlıyor tüm hüneriyle. Bir yandan anlatmaya devam ediyor, Karacasuluların "ya pideci ya bardağı olduğundan", "buralarda çok insanın bu çarkın başına geçtiğinden" söz ediyor usta. Tek kelime etmeden dinliyorsunuz; güzel bir rüyadan uyanmak istemez gibi, güzel bir film karesini seyrederek gibi. Sadece dakikalar sonra bardak olmuş, güveç olmuş toprağı bezemeye başlıyor çeşitli çizgilerle. Sonra çarktan ayırıyor bir misina yardımıyla ve özenle çarktan kaldırıp eserini bırakıyor diğerlerinin yanına. O zaman öğreniyorsunuz Karacasu Seramiklerinin çamur bir top halinde biçimlendirilmeye başlanmasından bezemesi bitene kadar çarkın üzerinden alınmadığını.

Tam o sırada bir çocuk atölyeye gelip aceleyle elindeki okul çantasını bir kenara koyuyor, "Oğlum" diye tanıtıyor usta gururla. Bakıyorsunuz ya 9 ya 10 yaşlarında. O anda fark edip sizi duraksıyor, bakıyor size hem çekingenlikle hem de merakla. Sonra heyecanla geçiyor çarkın başına, alıyor çamuru ve çevirmeye başlıyor çarkı. Dokunduğu anda küçük çamur yığınına, çamur şekilleniyor ve anlıyorsunuz ki, babasının hünerli elleri onda da var. Bir yandan anlatırken usta oğlunun maharetini, gururla bakıyor ona. Küçükçük ellerden bir şaheser çıkıyor adeta. Şaşırıyorsunuz, oradaki hayata kaptırıyorsunuz kendinizi...

Her yerde kızıl çamurun lekeleri; raflarda, yerlerde ustalarının ellerinde hayat bulmuş pişmeyi bekleyen eserler... Soruyorsunuz "Usta, nasıl geçiyor atölyede gününüz nasıl yapılıyor bu eserler?", gülüyor usta ve başlıyor anlatmaya...

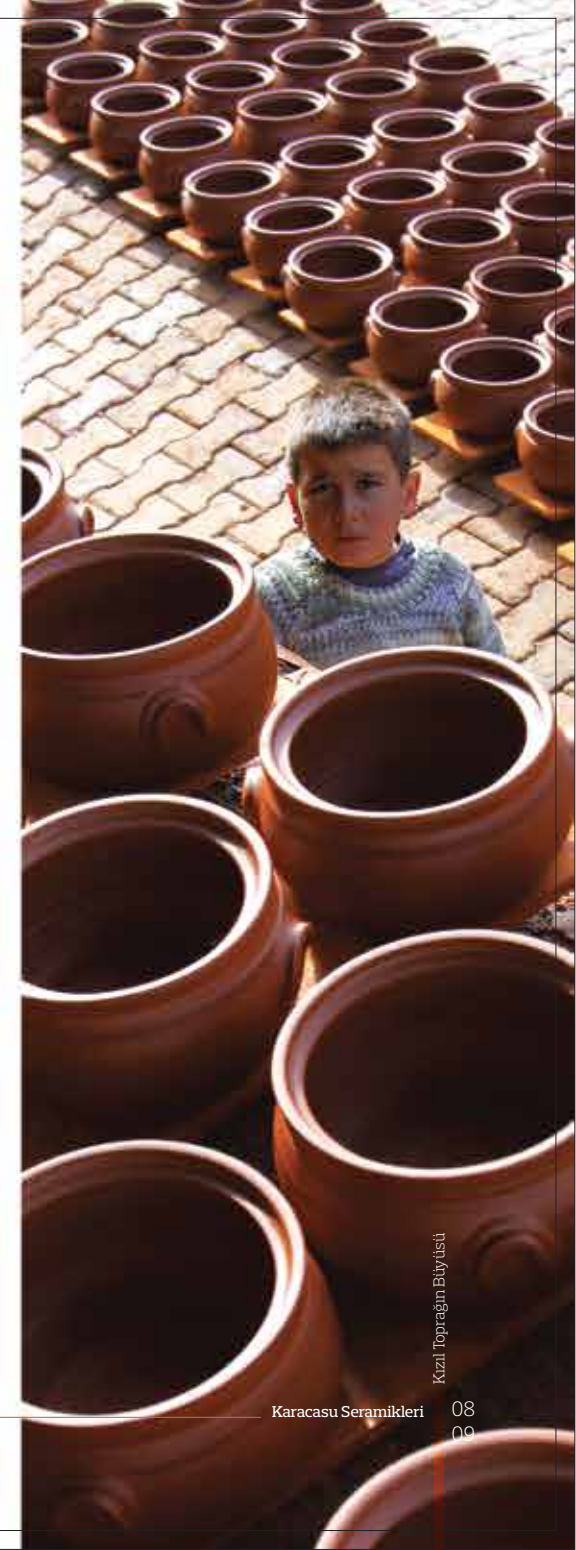

"Sabahın kızılığında başlar kızıl toprağın öyküsü..."

Güneş mesaisine başlamadan çalışmaya başlar kızıl toprağın rengine bürünmüş büyüülü eller. Yaz kış, sıcak soğuk demeden tüm ailenin alışlagelmiş mesaisidir çömlekçilik. Sabah ayazında başlayıp akşam geceye dönerken son bulur işleri. Çömlekçi aileler için bu, bir iş değil, bir yaşam şeklidir artık.

Her aşamasında emek olan çömleğin yapımı kimi zaman 3 günü alır. Toprağın çamur haline getirilmesinden çömleklerin paketlenmesine kadar her aşamada çömlekler sürekli yer değiştirir ve aile fertlerinin hepsinin emeği geçer onları şekillendirmede, parlatmada, taşımada.

Çömlek yapımında ilk adım topraktan çamura geçiştir. Önce toprağın kürek kürek elekten geçmesi, taşlardan ayıklanması gerekmektedir. Toprak, böylece çamurun dokusunu bozacak her türlü şeyden uzaklaştırılır. Sadece eleğe bırakılmaz bu iş, toprak bir gece de suda bekletilir. Bekletilir ki ne varsa toprağın içine işlemiş, yıkansın bir nebze. Sonra suyun içinde dinlenen toprağın sudan ayrışması beklenir. Öyle her adımda hüner gerektirmez belki; ama sabır gerektirir, titizlik gerektirir toprağın suyla karılması ve istenen kıvamı alması. Çünkü çamurun kıvamını alması gerekir, hünerin ortaya konulabilmesi için.

Artık toprak şekillenmeye, özünde taşıdığı çömleği ortaya çıkarmaya hazırdır. Çarklar çalışır ve bir parça çamur, çarkın her dönüşünde hızla farklı şekillere bürünerek ona boyun eğer. Çamuru alan eller hassas bir terazidir artık, birbirinin eşi ürünleri art arda diziverir. Her bir parmak hamlesinin ayrı birer işlevi vardır, parmaklar mekanizasyonda tanımlanmış görevleri doğrultusunda hatasız ve oldukça hızlı bir makine gibi çalışırlar. Dizilen çömleklerin dinlenme süresi ise havanın durumuna göre değişebilir, kışın 2 güne kadar çıkar. Çömlek ya da bardaklar 2 gün boyunca kimi zaman dışarda kimi zaman kendileri tarafından kurulan kurutma odalarında dinlendirilir. Özellikle kışın dışarıda kurumaya bırakılan çömleği olan bardakçıların aile eşrafı hava durumuna karşı tetikte çünkü yağmur emeklerin ziyan olması anlamına gelebilir.

Dinlenme sonrası sıra yapılan ürünün daha bir alımlı hale getirileceği parlatma aşamasındadır. Kuruyan çömlekler bardakçılar tarafından tek tek silinir; kırılmaya ve bozulmaya meyilli nazlı güzeller özenli bir şekilde parlatılır.

Bin bir zorluk ve yoğun emekle yoğurulup şekillendirilmiş topraktan testilere, çömleklere bakarken gülümsüyorsunuz. Teknolojinin bu kadar gelişmiş olduğu, plastiğin günden güne kullanımının çoğaldığı bir hayattan kopup her noktasına toprağın renginin bulaştığı apayrı bir dünyanın içinde olduğunuzu fark ediyorsunuz. O sırada küçük bir elin tuttuğu su dolu toprak kupa size uzatılıyor, arkadan annesi sesleniyor "Buyurun de, buyurun de", bir yandan da size dönüp, "susamışsınızdır, su ikram etmeyi unuttuk size" diyor. Toprak kupanın içinden içtiğiniz su, daha önce içtiklerinize hiç benzemiyor, buram buram toprak kokulu. Teşekkür edip ustaya dönüyorsunuz sonra, "Ee, ustam, ardından nerede pişiriyorsunuz bunları".

“Ve toprak ateşle buluşur”

Toprağa sertlik ve dayanıklılık kazandıracak en zorlu ve harlı aşama geldiğinde yapılan tüm bardak/çömlekler bir oda şeklindeki büyük fırınlara tek tek itina ile dizilir. Fırından dumanlar tütmeye başlarken, fırının en üstüne kapak niyetine eski, kırık çömlekler, testiler sıralanır. Bir süre önce yakılmış olan fırının ateşi zaman zaman harlanır. Ne gariptir ki suyun karşısında yumuşayan toprak ateşin karşısında formunca kalıp sertleşir. Kızıl toprağın süslemeleri de 1000°C'ye kadar çıkan sıcaklıklardaki ateşle pişer ve dayanıklılık kazanır. Ertesi günü soğuyan bardaklar/çömlekler yine tek tek özenle fırından çıkartılır ve kırılanlar ayıklanır. Her aşamasında emek barındıran bu işlemlerin ardından, paketleme işlemi de artık hazır olan çömleklerin tek tek paketlenmesiyle bitirilir.

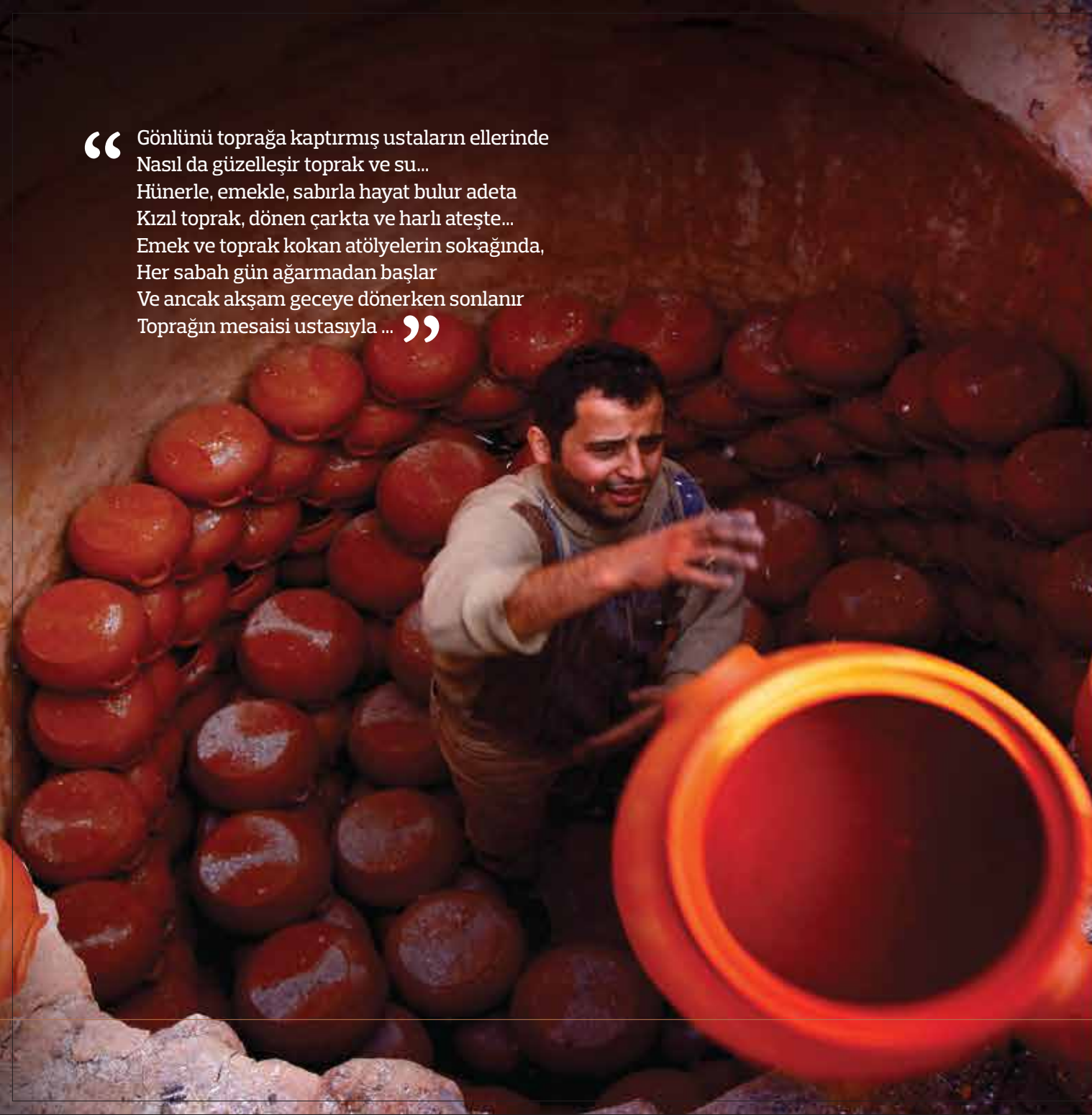
Her süreci ilmek ilmek emek kokan bardak ya da çömlekler artık toprak kokusunu ve bereketini taşıyacakları evlere doğru yola çıkmak üzere araçlara satılır. Ve yine tek tek elden ele yüklenir bir kamyonun kasına.

“İşte bizim günümüz gecemiz böyle geçiyor” diyerek sözlerini bitiriyor usta. Bastığınız toprak zeminden, toprak rengine bürünmüş duvarlardan, artık kızıl renkten başka rengin seçilemediği çalışma masalarından oluşan bir atölyede oturup kıyafetleri de aynı renklerle bezenmiş bu sıcak insanların toprağa adım adım nasıl hayat verdiklerini aklınızda canlandırıyor sunuz. Artık insanların gittikçe sabırsız olmaya başladığı böyle bir dönemde, nasıl bir sabırla çamur hamurunu yoğurup şekillendirip pişirdiklerini bizzat ustasının ağzından dinlemenin tadına varıyorsunuz.

“ Gönünü toprağa kaptırmış ustaların ellerinde
Nasıl da güzelleşir toprak ve su...
Hünerle, emekle, sabırla hayat bulur adeta
Kızıl toprak, dönen çarkta ve harlı ateşte...
Emek ve toprak kokan atölyelerin sokağında,
Her sabah gün ağarmadan başlar
Ve ancak akşam geceye dönerken sonlanır
Toprağın mesaisi ustasıyla ... ”

Sonra saatinize ilişiyor gözüünüz. Bunca saatin ne kadar hızlı geçtiğini anlamıyorsunuz. Teşekkür edip kalkmak istiyorsunuz, sizi evlerine, sofralarına davet ediyorlar tüm içtenlikleriyle. Tekrar teşekkür edip kalkıyorsunuz yerinizden, bir daha geleceğinizi söylüyorsunuz. Atölyeden çıkıp aynı çıktığınız atölyenin renklerine bulanmış diğer atölyelerin, sıra sıra dizilmiş testilerin, havanın soğuşuna-sıcığına bakmadan çalışan insanların arasından geçiyorsunuz. Siz geçerken içtenlikle gülümsemelerine karşılık veriyorsunuz. Tam o sırada arkanızdan biri sesleniyor, çıkmış olduğunuz atölyede size su getiren çocuk koşarak geliyor. Elinde, gazete sarılmış bir paket görüyorsunuz, gazetenin sıyrıldığı yerlerden parlak kızıl rengi görüyorsunuz. "Bizi unutma gel yine diye bunu verecektik, hemen çıkmışsınız" diyor heyecanla ve kocaman gülümsemesiyle. "Bunu alamam, bir dahaki geldiğimde alayım

olur mu?" diyorsunuz, ama ilerideki atölyenin kapısından gür sesiyle sesleniyor usta, "Olur mu, bir daha ne zaman geleceksin? İçinden su içtikçe bizi hatırlarsın, toprağımızın kokusunu tadını alırsın". "Sözüm söz ustam, en yakın zamanda geleceğim" diyorsunuz. Yüzünüzdeki kocaman gülümsemeye arabanıza biniyorsunuz. Elinizdeki testiye sarsılmayacağına emin olduğunuz bir köşeye dikkatlice koyup yola koyuluyorsunuz.

Arkada bıraktığınız şehrin atölyelerinde yavaş yavaş çarklar durmaya başlıyor. Ustalar ve onlarla beraber çalışan eşleri çocukları yavaş yavaş ortalığı toparlamaya başlıyorlar. Ertesi gün başlayacak yorucu ve yoğun bir günden önce dinlenmek için evlerine gidiyorlar.

Kaynakça ve Teşekkür

Afrodit'e Adanmış Bir Kent Afrodiasias. (Temmuz-Ağustos 2011). Aydın Kültür ve Turizm Dergisi, Yıl: 1 Sayı: 2, 40-48.

Kuruüzüm, H. (Haziran-Temmuz 2012). Kültürel Mirasın Yaşadığı Müze. Aydın Kültür ve Turizm Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 4, 52-57.
Kuruüzüm, H. uzumunkurusu.com

Seramikçilik. Derinin, Demirin, Hamurun, Çamurun, Mermerin Hayat Bulduğu İlçe: Karacasu. (2010). Karacasu Belediyesi Tanıtım ve Kültür Çalışması.

Karacasu Belediye Başkanı Mustafa BÜYÜKYAPICI'ya

Adnan Menderes Üniversitesi Memnune İnci Meslek Yüksekokulu Müdür Yardımcısı Öğr. Gör. Hakan ÖZİLHAN'a

Karacasu Seramik Ustaları :
Ali BARDAK ve Serkan TÜRK
Hamdi KİRİŞÇİ ve oğlu Bülent KİRİŞÇİ
Kübra İLGİLİ ve Zühra İLGİLİ
Niyazi ALTINÇÖP ve Osman ALTINÇÖP
Ve diğer tüm Karacasu Seramik ustalarına,
fotoğraflarını bizimle paylaşan fotoğrafçı Nadire GÜNDAY'a
katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı Yayınıdır

Editör :

Ece GÖLÜKÇETİN - Uzman
Yeşim ESEN - Uzman

Katkıda Bulunanlar :

Gökhan DİNÇ - TDB Birim Başkanı
Berna AYKÖSE - Basın ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Görsel Yönetmen :

Berna Ayköse - Basın ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Fotoğraflar :

Nadire GÜNDAY
Berna AYKÖSE

Çağ Ajans arşivi

"Bu çalışma Ajansımızın Çevreye Duyarlılık ve Yenilikçilik ilkeleri çerçevesinde sınırlı sayıda basılmıştır. Lütfen okuduğunuz çalışmalarını geri dönüşüm kutusuna atmak yerine konu ile ilgili olabilecek kişilerle paylaşınız. Çalışmanın dijital haline www.geka.org.tr internet sitemizden ulaşabilirsiniz."